

Riktlinje för Norrköpings kommuns lokala livsmedelsstrategi med bäring på Östergötlands regionala livsmedelsstrategi

Framtagen av politisk styrgrupp
Karin Jonsson (C) ordförande, Olle Johansson (S) och Per Helgesson (M).

Antagen av kommunfullmäktige 2022-04-25
KS 2022/0250 003

Riktlinje för Norrköpings kommuns lokala livsmedelsstrategi med bäring på Östergötlands regionala livsmedelsstrategi

Inledning och bakgrund.....	3
Sveriges nationella livsmedelsstrategi	3
Regional livsmedelsstrategi i Östergötland.....	3
Norrköpings kommuns riktlinje för genomförande av den regionala livsmedelsstrategin	4
Agenda 2030 och Globala målen.....	4
Upphandling	5
Trygghet.....	7
Konkurrenskraft.....	9
Kund och konsument.....	11

Inledning och bakgrund

Den här riktlinjen anger de åtgärder som Norrköpings kommun vidtar för att bidra till måluppfyllelsen i den regionala livsmedelsstrategin i Östergötland.

Sveriges nationella livsmedelsstrategi

Den nationella livsmedelsstrategin, med sikte mot år 2030, och som fastställdes av regeringen 2017 är den första svenska livsmedelsstrategin som omfattar hela livsmedelskedjan. Det övergripande målet för livsmedelsstrategin ska vara en konkurrenskraftig livsmedelskedja där den totala livsmedelsproduktionen i Sverige ökar, samtidigt som relevanta nationella miljömål nås. Syftet är att skapa tillväxt och sysselsättning och bidra till hållbar utveckling i hela landet. Produktionsökningen, både konventionell och ekologisk, bör svara mot konsumenternas efterfrågan. En produktionsökning skulle kunna bidra till en ökad självförsörjningsgrad av livsmedel. Sårbarheten i livsmedelskedjan ska minska.

De övergripande målen består av tre strategiska områden för perioden 2020-2025:

- Regler och villkor
- Konsument och marknad
- Kunskap och innovation

Ett samlat grepp där hela livsmedelskedjan ingår, med svensk livsmedelsproduktion i centrum, är viktigt för att nå livsmedelsstrategins mål. Det kommer i sin tur att bidra till en positiv landsbygdsutveckling genom möjligheter för ökad sysselsättning och tillväxt på landsbygden.

Enligt Jordbruksverket präglas primärproduktionen (jordbruk, fiske, trädgård, vattenbruk och rennäring) av många små företag med få årsarbetstider och förhållandevis stora tillgångar. Det är den del av livsmedelskedjan som har flest företag. Ägarna svarar dessutom för en stor del av sysselsättningen. Förädlingsindustrin har, jämfört med andra delar av tillverkningsindustrin, många årsarbetstider i förhållande till förädlingsvärdet.

Ett flertal myndigheter har fått i uppdrag av regeringen att implementera den nationella livsmedelsstrategin. Bland annat finns uppsatta mål att regler och villkor ska vara utformade så att de bidrar till en konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja samt att konsumenterna kan ha ett högt förtroende för livsmedlen och kunna göra medvetna och hållbara val. Livsmedelsverket har fått ett särskilt uppdrag att vidareutveckla det arbete som pågår inom livsmedelskontrollen för

- ökad likvärdighet
- utveckla bemötandefrågor och
- på andra sätt underlätta för företag

Regional livsmedelsstrategi i Östergötland

Länsstyrelsen och Region Östergötland beslutade 2017 om en regional livsmedelsstrategi i Östergötland som utgår från den nationella livsmedelsstrategin. Den regionala livsmedelsstrategin har fyra fokusområden och tre mål per fokusområde.

Fokusområdena är:

- offentlig upphandling
- trygghet
- konkurrenskraft
- kund konsument

Norrköpings kommuns riktlinje för genomförande av den regionala livsmedelsstrategin

Kommunstyrelsen har antagit den regionala livsmedelsstrategin i Östergötland (KS 2017/1125) och en politisk styrgrupp har tillsatts med uppdrag att ta fram en lokal handlingsplan (riktlinje). Styrgruppen består av Karin Jonsson (C) ordförande, Olle Johansson (S) och Per Helgesson (M).

Riktlinjen utgår från den regionala livsmedelsstrategins disposition, dvs de fyra fokusområdena med tre mål per fokusområde. Riktlinjen består av en kunskapsdel samt målsättningar med åtgärder som bidrar till en hållbar utveckling. Åtgärderna är såväl kortsiktiga som långsiktiga. Riktlinjen ska tillämpas av de kommunala verksamheter och kommunala bolag som berörs av målsättningar och åtgärder vilket inkluderar ansvar för implementering och genomförande. Kommunstyrelsen ansvarar för att samordna arbetet och för uppföljningen av åtgärderna. Riktlinjen följs upp varje mandatperiod.

Andra styrdokument finns i kommunen med bäring på denna riktlinje, riktlinje för Norrköping kommuns kostverksamhet, riktlinje för upphandling och inköp, inriktningsdokument landsbygdspolitiken, plan för krisberedskapsarbetet i Norrköpings kommun 2020-2022, RSA- risk och sårbarhetsanalys, översiktsplan stad och landsbygd, riktlinje för klimatanpassning och inriktning för näringslivsfrågor.

Agenda 2030

FN:s Agenda 2030 är en agenda för förändring mot ett hållbart samhälle. Agendan innehåller 17 mål och 169 delmål. Alla världens länder berörs av den globala omställningen. Norrköpings kommuns riktlinje för genomförande av den regionala livsmedelsstrategin bidrar till målpuppfyllelsen av de globala målen.

I Östergötland serveras Sveriges bästa offentliga måltider på svenska och lokala råvaror

Mål

1. Region och kommuner har en antagen och kontinuerligt uppdaterad kost-måltidspolicy eller motsvarande
2. Till år 2025 upphandlas > 80 % livsmedel som är producerade i Sverige
3. Till år 2025 upphandlas > 50 % lokalproducerade *

**Med lokalproducerat avses här livsmedel producerat, förädlad och paketerat i Östergötland och/eller angränsande landskap*

Norrköpings kommun ska bidra till att Östergötland serverar Sverige bästa offentliga måltider på svenska och lokala råvaror.

Norrköpings kommun har 2021 reviderat riktlinjen för Norrköpings kommuns kostverksamhet.

Lagen om offentlig upphandling är ramverket som styr upphandling inom offentlig sektor. Upphandling ska ses som ett verktyg för att uppnå strategiska mål inom miljömässig, social och ekonomisk hållbarhet.

Norrköpings kommun vill möjliggöra för företag att ta del av offentliga upphandlingar. Det stärker det lokala näringslivet, landsbygderna och bidrar till sysselsättning och tillväxt. Kommunen ska tydligt styra mot att offentlig upphandling och inköp av livsmedel motsvarar samhällets ambitioner och lagar inom svenskt djurskydd och miljö.

Genom att undersöka marknaden och tidiga dialoger med leverantörer ges, förutsättningar för ett långsiktigt och stabilt samarbete under såväl hela upphandlings- och inköpsprocessen som under avtalsperioden och kommande avtalsuppföljningar.

Det är även viktigt att kartlägga vilka lokala livsmedel som produceras och vilka som är möjliga att producera i Östergötland och angränsande landskap. Norrköpings kommun har ambitionen att lokala potentiella leverantörer upplever att det är enkelt att lämna anbud såväl digitalt som administrativt och språkligt. För att underlätta och möjliggöra att lämna anbud erbjuds information om aktuella upphandlingar och synliggörs i flera kanaler, för att minimera risken att lokala potentiella leverantörer och producenter inte deltar i upphandlingar.

Norrköpings kommun har ambitionen att vara tydlig med vad som är möjligt och inte inom upphandlingens ramar och uppnå framgångsrika upphandlingar samt inköp för att möta livsmedelsleverantörers förväntningar.

Uppföljning och efterlevnad av uppsatta mål och en god kontroll av livsmedelsinköpen i kommunen är nödvändig. I uppföljningen tas hänsyn till råvarans ursprung och tillverkningsland där det idag finns en nationell likvärdig definition¹.

Hållbara och medvetna livsmedelsinköp är en självklarhet för Norrköpings kommun. Kunskap om både djurvälstånd och människors hälsa för att motverka resistenta bakterier är god. Miljö- och djurskyddskrav efterlevs och antibiotika används inte i onödan och en relativt låg förekomst av resistenta bakterier.

¹ <https://www.mattanken.se/download/18.7c7896a0172037b7442b02f0/1589363478896/folder-ursprung.pdf>

Upphandling – åtgärder

- Målsättningarna i livsmedelsstrategin och krav på svenska miljö- och djurskydds krav ska tydligt framgå i upphandlingens kravspecifikation. Detta för att garantera djurvälstånd och människors hälsa, att antibiotika inte används i onödan och för att motverka antibiotikaresistenta bakterier.
- För att säkerställa uppföljningen av uppsatta mål och kontroll på kommunens inköp ska upphandlings- uppföljningsverktyg finnas
- Inventering av livsmedelsproducenter i Östergötland och angränsande landskap genomförs med jämna tidsintervall. Inventeringen identifierar vilka lokala livsmedel som produceras och vilka som är möjliga att producera, med syfte att öka självförsörjningsgraden i Norrköpings kommun. Önskvärt i samarbete med andra aktörer i kommunen, länet, regionen och intresseorganisationer.

Norrköpings kommun vill uppnå framgångsrika upphandlingar och inköp genom att:

- det ska vara lätt att lägga anbud till Norrköping kommun. Behovsanalyser i kravspecifikationen inför livsmedelsupphandlingar ska ske i bred samverkan mellan olika verksamheter inom kommunen som avser nyttja avtalet. Ambitionen är att ha långsiktiga avtal inom lagens ramar.
- undersöka hur marknaden ser ut genom tidiga dialoger med potentiella leverantörer och grossister, både med stora och mindre producenter är en del av förarbetet inför en upphandling
- information finns tillgänglig om aktuella upphandlingar och ska synliggöras i olika kanaler

Norrköpings kommun har god kontroll på att leverantörer lever upp till avtalsvillkoren om en marknad som konkurrerar på lika villkor, vilket säkerställer att Norrköpings kommun får det som beställts och kvalitetssäkrar inköp genom att:

- ha rutiner för regelbunden avtalsuppföljning på befintliga livsmedelsavtal. Avvikelse dokumenteras och rutiner finns på plats för att kommunicera med leverantörer

Norrköpings kommun bidrar till att stärka gröna näringar och skapa arenor för samarbete och kunskapsutbyte genom att:

- informations- och utbildningstillfällen erbjuds för intresserade leverantörer och producenter (såsom anbudskolan, kunskap om innovationsupphandlingar). Dialogtillfällen kan med fördel ske i samverkan med andra kommuner och externa aktörer.

Tryggad produktionskapacitet och robusta produktionssystem för minskad sårbarhet**Mål**

1. Öka kunskapen om behovet av försörjningsberedskap
2. Minska användningen av fossil energi i livsmedelskedjan
3. Öka konsumtionen av antibiotikafria livsmedel

Norrköpings kommun ska bidra till att Östergötland har en tryggad produktionskapacitet och robusta produktionssystem för minskad sårbarhet.

Jordbruksmark är en ändlig resurs som ska finnas kvar i framtiden, det vilar ett stort ansvar på oss att förvalta jordbruksmarken, detsamma gäller för rent vatten och nödvändiga ekosystemtjänster. Ett miljömässigt hållbart system kräver ekosystem i balans, där en biologisk mångfald spelar en avgörande roll i odlingslandskapet och i ett förändrat klimat.

Försörjningsberedskapen inom livsmedel är eftersatt och kunskapen inom området är bristfällig. Självförsörjningsgraden av livsmedel behöver öka, för att minska sårbarheten och skapa trygga och robusta produktionssystem. Både försörjningsberedskapen och förmågan, har en stor samhällskritisk betydelse i livsmedelsproduktionen. Det inkluderar dricksvattenförsörjning, som är vårt viktigaste livsmedel. Samhällets krisberedskap baseras på ansvarsprincipen, vilket innebär att den som bedriver verksamhet under normala förhållanden har motsvarande ansvar även vid kris.

Kommunen ansvarar för att tillhandahålla offentliga måltider även vid samhällsstörning och därför är försörjningsberedskapen av stor betydelse. Det finns ett flertal utmaningar som de offentliga köken ska klara och som behöver hanteras för att uppnå en miniminivå².

Länsstyrelsens roll i krisberedskapen är att samordna det regionala arbetet – före, under och efter en samhällsstörning.

Inom livsmedelsproduktionen finns idag ett importberoende av ett antal insatsvaror³ för att klara jordbruket som exempelvis drivmedel, mineralgödsel, utsäde, växtskyddsmedel och kraftfoder. Det finns även ett importberoende av insatsvaror som kemikalier till dricksvattenberedning. För att skapa en robust och sammanhållen livsmedelskedja finns behov av framtagande av inhemska insatsvaror för att minska sårbarheten och öka andelen lokalt producerade livsmedel. (Behov av importerade råvaror är till stor inom förädlingsindustrin).

För att uppnå tryggad produktionskapacitet och robusta produktionssystem för minskad sårbarhet finns det behov av att skapa nya samverkansformer såväl internt som med externa parter för kommunen. Exempelvis med primärproducenter, livsmedelsbutiker, restauranger, livsmedelsgrossister, men att även att nå allmänheten. Samhället har fått erfara en stor pandemi 2020-2022 som skapat utmaningar inom livsmedelsförsörjningen både nationellt och internationellt.

För att uppnå uppsatta miljö- och klimatmål och intentionerna i den regionala livsmedelsstrategin bör livsmedelskedjan bidra till minskning av användningen av fossil energi.

² Miniminivå, exempel, antal portioner som ska tillagas, formerna för att tillhandahålla måltider, vattenförsörjning, reservkraft/el, drivmedel, IT-stöd, transportvägar, ökad kunskap med mera.

³ En försörjningsförmåga kräver att nödvändiga insatsvaror till produktionen som produceras utomlands finns tillgängliga i landet.

Trygghet för den enskilde lantbrukaren är en förutsättning för att kunna vara en del av den gröna näringen och bidra till livsmedelsproduktion och försörjningsberedskap i Östergötland och i Norrköping.

Trygghet – åtgärder

Norrköpings kommun vill uppnå tryggad produktionskapacitet och robusta produktionssystem för minskad sårbarhet genom att:

- med ett stort ansvar förvalta jordbruksmarken, trygga produktionen av rent vatten och säkerställa nödvändiga ekosystemtjänster som spelar en avgörande roll i odlingslandskapet och i ett förändrat klimat

Strategiska tillagningskök⁴

- säkerställa att det finns strategiska tillagningskök, som tar höjd för samhällsstörning och anpassning till ett förändrat klimat. En strategisk plan tas fram med vad som ska hanteras i köken på en miniminivå.
- säkerställa att omsättningslager⁵ av livsmedel finns i anslutning till de strategiska tillagningsköken. Formerna för detta behöver utredas vidare.

Norrköpings kommun ökar försörjningsberedskapen och minskar sårbarheten av livsmedelsförsörjning genom att:

- ta fram rutiner inför samhällsstörningar gällande försörjningsberedskap, försörjningsförmågan och sårbarheter kring livsmedelsförsörjning
- öka kunskapen samt formerna för att tillhandahålla måltider i händelse av samhällsstörning inom offentlig sektor, utifrån ansvarsprincipen
- information till allmänheten om försörjningsberedskap
- samverka både internt och externt för att öka kunskap och beredskap om livsmedelsförsörjning, för att säkerställa förmågan att hantera eventuella avbrott i livsmedelsförsörjningen
- utreda möjligheter om överenskommelser med olika livsmedelsaktörer och branscher inom området, i händelse av samhällsstörning.

Norrköpings kommuns kan i samverkan med andra aktörer bidra till att:

- öka kunskapen om jordbrukets långsiktiga förmåga med fokus på klimatförändringar
- information till livsmedelskedjan om att minska användningen av fossil energi, för att uppnå intentionerna i regionala livsmedelsstrategin och uppsatta miljö- och klimatmål

Målet om, *öka konsumtionen av antibiotikafria livsmedel* beskrivs under målområde upphandling.

⁴ <https://www.livsmedelsverket.se/matvanor-halsa--miljo/maltider-i-vard-skola-och-omsorg/krisberedskap-for-offentliga-kok>

⁵ Omsättningslager, ett livsmedelslager som är större än vad som behövs för den omedelbara förbrukningen. Detta innebär att livsmedlen omsätts som vanligt men att det alltid finns extra i lagret vid de fall då det exempelvis kan vara avbrott i leveranser.

2030 är livsmedelssektorn i Östergötland ett ekonomiskt draglok genom produktion av både volym - och nischprodukter

Mål

1. Samtliga aktörer med koppling till livsmedelssektorn i Östergötland har ett tydligt tillväxtfokus
2. Livsmedelssektorn är en attraktiv och välkänd näring i Östergötland
3. Vreta Kluster är ett kunskapscentrum för affärsutveckling inom de gröna näringarna

Norrköpings kommun ska bidra till att Östergötlands livsmedelssektor är ett ekonomiskt draglok genom produktion av både volym - och nischprodukter.

Norrköpings kommun som offentlig sektor är en relativt stor konsument av livsmedel. För att vara en attraktiv kund med ett tydligt närings- och tillväxtfokus är det viktigt att Norrköpings kommun bygger förtroende med gröna näringar för att uppfylla livsmedelsstrategins intentioner. För kommunen finns utmaningar på tillgång, både när det gäller volym och sortiment av lokala råvaror i konkurrens med övriga livsmedelskonsumenter. Ett flertal lokala livsmedelsföretag har idag ett mindre sortiment eller små volymer för att tillgodose kommunens behov. Den offentliga måltiden kan vara med och bidra till både tillväxt av nya producenter och konkurrenskraftig livsmedelssektor.

Livsmedelsstrategin syftar till att skapa incitament för konkurrenskraft för att främja både uppstart, bredd och utvecklingen av fler livsmedelsproducenter, livsmedelsföretag men även inom livsmedelsförädling. Även nya matrender som alternativa proteinkällor och vattenbruk kan skapa positiv konkurrenskraft för livsmedelsbranschen med tillväxtfokus.

En ökad konsumtion av lokalt producerade och förädlade livsmedel bidrar till ett mervärde i länet. I Norrköping ska vi se måltidsgästen som en god ambassadör för livsmedelssektorn i Östergötland. En sektor som bidrar till en attraktiv näringssektor. Inom primärproduktionen kan skapas utvecklingsmöjligheter inom besöksnäring och turism som i sin tur kan skapa synergier. En ökad livsmedelsproduktion skapar jobb och tillväxt och bidrar även till en levande landsbygd.

I Jordbruksverkets och Tillväxtverkets slutrapport⁶, lyfts det fram att konkurrenskraften minskat framför allt i primärproduktionen och i livsmedelsindustrin. Rapporten tydliggör att det behövs stärkt forskning och innovation, nya affärsmodeller, nyttjande av digitala lösningar, regelförenklingar, affärsutveckling, rådgivning med mera. Detta för att vända på dessa trenden för att lyckas med att uppnå målen i nationella livsmedelsstrategin.

Det finns behov av att kontinuerligt arbeta för en långsiktigt hållbar och konkurrenskraftig jordbruksproduktion och för att anpassa jordbruket till ett förändrat klimat. I planering och underhåll av infrastrukturåtgärder bör även livsmedelsproduktion beaktas, både avseende de gröna näringarna och livsmedelskedjans transporter. Det finns behov att även utveckla samarbetsformer och samordning mellan länsstyrelse, Jordbruksverket och andra myndigheter.

⁶ N2018/03649/JM

Konkurrenskraft – åtgärder

- Näringslivsavdelningen får ett särskilt uppdrag att ta fram en intern strategi om hur kommunen ska samverka med företagsgrupper och branscher inom gröna näringar i syfte att öka konkurrenskraften. Lokala leverantörer och grossister ska se Norrköpings kommun som potentiell kund, som bidrar till att stärka gröna näringar genom att skapa arena för samarbete och kunskapsutbyte
- Samhällsbyggnadskontorets, livsmedelsenhet bidrar till att företag inom gröna näringar enkelt får tillgång till ökad kunskap om regler och tillsyn. Ett särskilt uppdrag ges till samhällsbyggnadskontoret för att göra en genomlysning av tillämpningen av dagens regelsystem och vilka förbättringsområden som finns*.
- Skapa förutsättningar för lokala företag att i högre utsträckning utveckla affärslösningar för att i samverkan kunna leverera till kommunen. Norrköpings kommun bidrar till att livsmedelssektorn blir en del av ett ekonomiskt draglok i Östergötland och är en attraktiv samverkanspart för gröna näringar.
- Norrköpings kommun ska delta i nätverk och plattformar som långsiktigt arbetar med innovationer, nya metoder och tekniker inom livsmedelssektorn. Forskning kring livsmedelsproduktion ska följas och tillvaratas.
- Det finns behov av att kontinuerligt arbeta för en långsiktigt hållbar och konkurrenskraftig livsmedelsproduktion och anpassa jordbruket till ett förändrat klimat.

*Norrköpings kommun följer och tar del av bland annat Livsmedelsverkets särskilda arbete inom livsmedelskontrollen för ökad likvärdighet, utvecklar bemötandefrågor och på andra sätt underlättar för företagandet.

Ökad medvetenhet om svenska mervärden genom att skapa dialog mellan producent, grossist, detaljhandel, restaurangbransch och konsument

Mål

1. Öka kunskapen om svenska mervärden genom utbildning till handeln, besöksnäringen, restauratören och konsumenten
2. Öka utbudet av svensk- och lokalproducerade livsmedel i handeln, på restaurangen och genom grossisten
3. Öka informationsflödet i värdekedjan från tallrik till produktion

Norrköpings kommun ska bidra till att ökad medvetenhet om svenska mervärden genom att skapa dialog mellan producent, grossist, detaljhandel, restaurangbranschen och konsument

Norrköping har ett brett utbud av restauranger som dagligen serverar måltider till Norrköpingsbor, anställda, besökare, turister och konferensgäster. Måltiden ska bidra till ökad medvetenhet och mervärde om lokal- och svenskproducerade livsmedel för matgästen.

Många är direkt eller indirekt verksamma i livsmedelskedjan. Det gäller bland annat jordbrukare, fiskare och vattenbruksföretagare. Men även företag inom exempelvis förädling, besöksnäring, restaurang och storhushåll. Det grundläggande för alla är att få tag på rätt kompetens för att driva och utveckla företagen. Det är viktigt med en bra kompetensförsörjning inom livsmedelskedjan som kan skapa möjligheter till jobb och företagande inom branschen. I Norrköping råder det brist på kockar, såväl inom kommunen som utanför kommunens verksamhet. Yrkesutbildningarnas status behöver höjas.

Besöksnäringen ska ses som en växande bransch, vilken skapar förutsättningar att öka matturismen med livsmedel från Norrköping och Östergötland och behöver utveckla lokala besöksmål med anknytning till livsmedelsproduktion.

Norrköpings kommun serverar dagligen cirka 25 000 offentliga måltider. Matgäster och personal är budbärare av kunskap som bidrar till ökad medvetenheten om hållbara livsmedelsval och matens ursprung. Därmed blir den offentliga restaurangen en "anslagstavla" som skapar ett mervärde om lokal- och svenskproducerade och hållbara livsmedel.

Kund och konsument- åtgärder

Norrköpings kommun bidrar till att:

- utveckla besöksnäringen, öka mattrismen samt att underlätta för besöksmål
- öka medvetenheten om svenska mervärden för matgästen av svensk- och lokalproducerade livsmedel
- hitta kompetensförsörjning inom bristyrken och möjliggöra utbildningar inom livsmedelskedjan. Visa på möjligheter till jobb och företagande inom branschen, bland annat råder det brist på kockar.
- vilt, fisk och vattenbruk ska ses som en växande bransch inom livsmedel
- genom offentliga måltider får matgästen och personal kunskap och medvetenhet om hållbara livsmedelsval, inom förskolan och skolan eventuellt även genom besök på lantbruk
- tydliggöra matens ursprung inom kommunens alla verksamheter för att öka kunskapen om lokala och svenska råvaror